

Notulen van de vergadering van de Ministerraad op 27 juli 1962

*'s Middags te 12 uur aangevangen en 's middags en 's avonds voortgezet, Trêveszaal.

Het verslag van de bespreking van punt 2h *Nieuw Guinea*. 'is niet meer rondgezonden, slechts achter deze notulen toegevoegd.'

Aanwezig: De Minister-President De Quay en de Ministers Van Aartsen, Klompé, Korthals, Luns, De Pous, Toxopeus, Veldkamp, Visser en Zijlstra (afwezig zijn de Ministers Beerman, Cals en Marijnen).

Voorts is aanwezig: Staatssecretaris De Jong (bij punt 9).

Secretaris: J. Middelburg.

2. *Buitenlands beleid*

- - -

h. *Nieuw-Guinea*

Minister *Luns* deelt aan het begin van de vergadering mede, dat een half uur tevoren Ambassadeur Van Roijen een gesprek heeft gehad met President Kennedy. Het blijkt belangrijk te zijn geweest, dat van de zijde der Nederlandse Regering is gevraagd aan de Amerikaanse Regering om *publiek* steun te geven. De Amerikaanse Minister van Buitenlandse Zaken heeft gevraagd Dr. Van Roijen nog deze avond te ontmoeten. Spreker deelt vervolgens mede, dat Dr. Van Roijen de vorige avond een gesprek met de Amerikaanse Minister Rusk heeft gehad. Deze deelde mede, dat de Indonesische Minister van Buitenlandse Zaken Subandrio tegenover President Kennedy had bevestigd, dat hij zaterdag moest terugkeren naar Djakarta; dit betekende niet, dat Indonesië de besprekingen afbrak. Kennedy en Rusk hadden erop aangedrongen, dat de Indonesische onderhandelaars zouden blijven, althans Malik, aangezien hun beider vertrek als het afbreken der besprekingen zou worden uitgelegd. Met nadruk hadden zij hun voorgehouden, dat het 'insane' zou zijn om geweld te gebruiken; dit zou door niemand worden begrepen, ook niet door de grote meerderheid in de Verenigde Naties, nu een vreedzame oplossing voor het grijpen lag. Subandrio had geantwoord, dat hij bij Sukarno erop had aangedrongen geen beslissing te nemen voor zijn terugkeer in Djakarta, maar hij had hierop geen antwoord gekregen. Rusk vroeg vervolgens wat Dr. Van Roijen wilde weten. Deze heeft toen verklaard dat het Kabinet precies wilde weten wat Nederland van de Verenigde Staten kon verwachten; op grond daarvan zou de Nederlandse Regering haar houding bepalen. Op Rusk's wedervraag wat de Verenigde Naties van Nederland konden verwachten heeft Dr. Van Roijen geantwoord, dat wij geweld met geweld zouden keren, maar dat wij zonder militaire hulp daartoe niet voor onbepaalde tijd in staat zouden zijn. Bij bespreking van de vraag onder welke omstandigheden Nederland zich tot de Verenigde Naties zou wenden heeft Rusk gezegd, dat dit moment gekomen kan zijn, indien Subandrio en Malik beiden zouden vertrekken. Bij bespreking van een vraag van Dr. Van Roijen wat nog mogelijk werd geacht om Indonesië van een militaire aanval te weerhouden heeft deze op de morele verplichting van de Amerikaanse Regering gewezen, die Nederland het plan-Bunker had opgedrongen. Dr. Van Roijen constateerde in het gesprek, dat de Amerikaanse Regering niet bereid was om druk op Indonesië uit te oefenen om tot een redelijke uitwerking van het plan-Bunker te komen. In dat geval zou de Nederlandse Regering nog slechts overblijven te vechten. Pogingen van Dr. Van Roijen om Rusk tot een duidelijke stellingneming te brengen hadden geen resultaat. Op diens herhaald vragen of Nederland in het geval van een militaire aanval van Indonesië op enigerlei militaire steun kon rekenen reageerde Rusk met de opmerking, dat daarvoor dan toch een eerste vereiste was, dat de Nederlandse Regering liet zien de verdediging van Nieuw-Guinea serieus te nemen door algehele mobilisatie af te kondigen. Dr. Van Roijen heeft geantwoord, dat de Nederlandse Regering al daarom niet hiertoe zou kunnen overgaan, omdat zij moet aannemen, dat zelfs dan de Verenigde Staten geen

steun zouden verlenen. Dr. Van Roijen concludeerde uit het gesprek, dat Nederland in dit conflict van de Amerikaanse Regering niets meer te verwachten heeft, behalve de toegezegde steun in de Verenigde Naties, als de kwestie daar zou komen. Rusk zei tenslotte, dat Nederland erop kon rekenen, dat de Amerikaanse Regering een publieke verklaring zal geven als Indonesië de onderhandelingen nu zou afbreken. Spreker vindt dit niet onbelangrijk. Spreker zegt vervolgens, dat een telegram is ontvangen over eventuele hulp van de Amerikaanse zevende vloot in geval van evacuatie. Minister *Visser* wijst erop, dat Nederland een zeevarende natie is en dat wij zelf in staat zijn deze evacuatie te verzorgen. Hij vraagt zich daarom af of daarvoor hulp van de Amerikaanse vloot nodig is. Toen in het begin van het jaar onzerzijds op een dergelijke activiteit van de Amerikaanse vloot werd aangedrongen, dachten wij, dat de Amerikaanse Regering ook nog tot andere steun aan de Nederlandse defensie van Nieuw-Guinea bereid zou zijn. De *Minister-President* acht het toch belangrijk, als de Amerikaanse vloot deze (evacuatie)operatie gaat uitvoeren. Minister *Luns* vindt het eveneens belangrijk, dat men dan weet ervan verzekerd te zijn, dat binnen twee dagen Amerikaanse vliegtuigen hulp verlenen en over vijf dagen Amerikaanse schepen.

Spreker deelt vervolgens mede, dat een telegram is ontvangen in aansluiting aan het tweede telefoongesprek dat de Minister-President met Dr. Van Roijen de vorige dag heeft gehouden. Hierin wordt o.a. medegedeeld, dat de Indonesische Minister Subandrio heeft aangekondigd dat hij zaterdag met Malik naar Indonesië zal vertrekken, indien hij geen bevredigend antwoord ontvangt op zijn eis tot inkorting van de termijn van het tussenbestuur van de Verenigde Naties. De Nederlandse delegatie voor deze onderhandelingen is ervan overtuigd, dat dit geen bluff is, dat Indonesië de onderhandelingen als afgebroken zal beschouwen en op zeer korte termijn tot een gewapende aanval op Nieuw-Guinea zal overgaan. De Amerikaanse Regering heeft nu te kennen gegeven, dat Nederland in dat geval niet op andere steun kan rekenen, dan hulp bij evacuatie. Als Nederland zich dan tot de Veiligheidsraad zou wenden, zal dit ook geen enkele baat brengen, omdat een resolutie inzake staakt-het-vuren op een Russisch veto zal afstuiten. De delegatie meent daarom, dat wil de ramp van een oorlog worden voorkomen Nederland bereid moet zijn op het punt van de duur van het VN-bestuur water in de wijn te doen in ruil voor een aanvaardbare regeling voor de zelfbeschikking. Een verklaring hierover zal uiterlijk vandaag afgelegd moeten worden. Spreker verwacht, dat - als Nederland na deze bedreiging in Amerika capituleert - zich niet alleen moeilijkheden met de Papoea's zullen voordoen maar ook in Nederland. Hij meent, dat Nederland dan zaterdag of maandag zich tot de Veiligheidsraad zou moeten wenden. Hij sluit niet uit, dat de Veiligheidsraad een resolutie, die het Indonesische optreden veroordeelt, zal aanvaarden. In de situatie, die is ontstaan, meent spreker, dat het toch beter is de Verenigde Naties een beslissing te laten nemen. Spreker acht de zaak, zoals die nu in Amerika gelopen is, dermate onbevredigend, dat, in geval de Nederlandse delegatie alles zou toegeven, dit geen houding meer is, die het Kabinet in de Kamer en naar buiten kan verdedigen. De *Minister-President* wijst op de berichten die 's morgens bekend zijn geworden, volgens welke Subandrio naar Djakarta zou terugkeren en Malik zou blijven, waardoor de Indonesiërs de onderhandelingen dus niet officieel zouden afbreken. Spreker meent, dat de Nederlandse Regering eraan moet vasthouden, dat de externe zelfbeschikking van de Papoea's in de overeenkomst komt en dat ook het toezicht door de Verenigde Naties wordt geregeld, zoals neergelegd in een plan van de VN-functionaris Stavropoulos.

Minister *Luns* is voornemens aan Dr. Van Roijen mede te delen, dat de Regering in de eerste plaats met betrekking tot de termijn bereid is het voorstel van Oe Thant, gedaan in diens bespreking met Subandrio, te aanvaarden (het beheer van het VN-bestuur gaat in op de dag van de overeenkomst inzake Nieuw-Guinea). In de tweede plaats zal men moeten komen tot volledige handhaving van het zelfbeschikkingsrecht.

Minister *Zijlstra* meent, dat de Raad op deze wijze te snel tot conclusies komt; de Raad zal eerst nog de alternatieven moeten afwegen b.v. hoe de situatie is als Nederland zich tot de Veiligheidsraad went. De *Minister-President* stelt voor de bespreking hiervan in de

middagvergadering voort te zetten. De *Raad* besluit aldus.

Minister *Luns* leest in de middagvergadering een concept-telegram aan Mr. Schürmann voor, waarin deze wordt verzocht een onderhoud met Oe Thant aan te vragen en een uiteenzetting van het volgende te geven. Nadat de Nederlandse Regering het plan-Bunker had aanvaard en onderhandelde over een oplossing over het geschil als uitwerking van dit plan, is de laatste dagen gebleken, dat Indonesië op de meest essentiële punten niet bereid is tot een dergelijke oplossing te komen. Als Subandrio de volgende dag terugreist naar Djakarta is de bespreking over de voorstellen van Bunker praktisch mislukt. Volgens onze inlichtingen dient rekening te worden gehouden met een grote Indonesische aanval in begin augustus, waarvoor alles in gereedheid is gebracht. Als Nederland zich dan tot de Veiligheidsraad wendt, meent de Regering ernstig rekening te moeten houden met veto's tegen diverse resoluties. Aan Mr. Schürmann wordt vervolgens opgedragen met Oe Thant te overleggen wat ter voorkoming van een gewapend conflict kan worden gedaan. Zo zou Oe Thant op grond van artikel 99 van het Handvest zelf de Veiligheidsraad kunnen inschakelen. De Nederlandse Regering zou een beroep op artikel 33 van het Handvest kunnen doen, en aan Oe Thant kunnen vragen tussen Nederland en Indonesië te bemiddelen nu de pogingen van Bunker dreigen te mislukken. Spreker licht toe, dat deze mededelingen aan Oe Thant van belang zijn, omdat deze onkundig is van de inlichtingen inzake de militaire dreiging.

Minister *Zijlstra* weet niet of het verstandig is dit telegram te zenden. In de morgenvergadering is besproken dat nog even gewacht zal worden, voordat Nederland een stap bij de Veiligheidsraad zou doen. Spreker stelt dan ook de vraag of zo iets (een stap bij Oe Thant door Mr. Schürmann) zonder het advies van Dr. Van Roijen kan worden gedaan. Minister *Klompé* meent, dat Mr. Schürmann zich tot Oe Thant kan richten, zonder dat het voorgelezen stuk gepubliceerd wordt. Wil de Nederlandse Regering nog iets voor de Papoea's bereiken, dan zal zij de Verenigde Naties er zoveel mogelijk bij moeten betrekken. Minister *Luns* vat nog eens samen, dat het telegram, dat hij voorleest, drie mededelingen voor Oe Thant bevat en één vraag. Aan Oe Thant moet er iets aan gelegen zijn, dat geen gewapend conflict uitbreekt. Minister *Zijlstra* vindt, dat de Regering in een situatie, waarin de Verenigde Naties en Amerika meespelen (in het bijzonder ook in de tactiek), geen dingen moet doen zonder advies van de man, die de onderhandelingen voert. Spreker acht het mogelijk, dat afschrift van het telegram aan Dr. Van Roijen wordt gezonden en aan Mr. Schürmann wordt gezegd, dat hij hierover contact met Dr. Van Roijen moet houden. Minister *Luns* merkt op, dat Dr. Van Roijen koste wat het kost tegen het gaan naar de Veiligheidsraad is. Minister *Klompé* herinnert eraan, dat met Dr. Van Roijen is afgesproken, dat hij nog in de Ministerraad zal kunnen komen, voordat een besluit zal worden genomen zich tot de Veiligheidsraad te wenden. Minister *Luns* licht toe, dat zijn bedoeling is, dat Mr. Schürmann Oe Thant inlicht, teneinde te bereiken, dat Oe Thant Subandrio onder druk zet. Minister *Korthals* uit enige bedenkingen tegen het optreden van Dr. Van Roijen als onderhandelaar. Zo heeft hij zich verbaasd over de uitlating van Dr. Van Roijen, dat Subandrio, die in feite een ultimatum heeft gesteld, zich volgens Dr. Van Roijen correct zou hebben gedragen. Minister *Luns* kan de gevoelens van Minister *Korthals* delen, ook als hij denkt aan de slotbesprekingen met Dr. Van Roijen in aanwezigheid van de Minister-President, die bij hem thuis plaats hebben gehad, voordat de Ambassadeur naar Washington terugkeerde. De politieke situatie is echter zo, dat de Regering Dr. Van Roijen op het ogenblik als onderhandelaar niet kan vervangen. Spreker is bereid aan het telegram toe te voegen, dat Mr. Schürmann een en ander met Dr. Van Roijen gaat bespreken, voordat hij een stap bij Oe Thant doet.

De *Minister-President* vat de besprekingen als volgt samen:

1°. Als de Indonesische onderhandelaars uit Amerika naar Indonesië terugkeren zal Nederland zich tot de Veiligheidsraad richten, zo mogelijk voordat Indonesië een grotere militaire aanval op Nieuw-Guinea doet.

2°. Het is mogelijk, dat Indonesië doorgaat met troepenverzoeken. Voor dat geval moet worden

overwogen eerst de burgers in de bedreigde gebieden naar veilige plaatsen over te brengen en voor het geval er een militaire overmacht ontstaat ook de militairen moeten evacueren.

Minister *Visser* stelt de vraag of de Raad van oordeel is, dat met de evacuatie gewacht moet worden. Ook als een beroep op de Veiligheidsraad wordt gedaan, is men een grote aanval te wachten. Op Nieuw-Guinea zal men willen weten wat de Regering ten aanzien van evacuatie, schadevergoeding e.d. adviseert. In de tweede plaats deelt spreker mede, dat 's morgens een gesprek heeft plaats gehad met de Chefs van Staven. Daarbij is duidelijk geworden, dat afgelegen garnizoenen bij een Indonesische aanval als verloren moeten worden beschouwd. Het terugnemen van de militairen op een korte lijn moet daarom onder ogen gezien worden. De opdracht blijft echter, dat overal een Indonesische aanval met de wapens moet worden weerstaan. In de derde plaats merkt spreker op, dat mede om politieke redenen denkbaar zou kunnen zijn, dat de zevende vloot van de Amerikanen hulp bij evacuatie wil verlenen, maar gezien het feit, dat de Nederlanders een zeevarend volk zijn zou spreker het een schande vinden als de Amerikaanse Regering, die ons op een dergelijke wijze behandeld heeft, bij evacuatie zou helpen. Spreker merkt op, dat Staatssecretaris De Jong over deze zaken anders denkt dan hij.

Staatssecretaris *De Jong* meent, dat het overgaan tot verkorting van de verdedigingslijn in de situatie op Nieuw-Guinea logisch klinkt, maar in werkelijkheid niet mogelijk is. Als de Nederlandse militairen uit bedreigde plaatsen worden teruggetrokken (bijv. uit Merauke en andere plaatsen aan de Zuidkust) zullen de Indonesiërs erin trekken en zal tenslotte ook Biak niet meer te houden zijn. Op Nieuw-Guinea is thans alleen mogelijk het gehele gebied te verdedigen of te abandonneren. De vraag aan de Chefs van Staven was niet goed geformuleerd. Hun advies werd gevraagd wat voor de Nederlanders daar het beste was, nu voor de Papoea's op Nieuw-Guinea niets meer te bereiken is. Spreker is het met deze vraagstelling niet eens en evenmin met de stelling, dat met abandonnering op deze wijze een vernedering van de Nederlandse strijdkrachten zou worden vermeden. Als de Nederlandse militairen op Nieuw-Guinea bij een Indonesische aanval strijd voeren en deze zouden verliezen, omdat de Indonesiërs door Rusland gesteund worden, is dat voor hen niet oneervol. Als men echter, voordat een schot gevallen is, het land abandonneert, acht spreker dat eerloos.

De *Minister-President* stelt - aannemende, dat Indonesië een bruggehoofd vormt en Nederlandse strijdkrachten de strijd aangaan, Nederland naar de Veiligheidsraad gaat en het mislukt om een resolutie inzake staakt het vuren aanvaard te krijgen - de vraag hoe dit volgens Staatssecretaris De Jong zou verlopen. Staatssecretaris *De Jong* antwoordt, dat hij dat moeilijk kan voorspellen. Nederland zal in dat geval onmiddellijk naar de Veiligheidsraad moeten gaan en deze zou een resolutie inzake staakt het vuren kunnen aanvaarden; als Indonesië zich niet daaraan houdt en de VN ons niet helpen, is er duidelijk een verantwoordelijkheid bij de VN.

Minister *Luns* zegt, dat men niet moet onderschatten wat nodig is voor een militaire aanval overzee. Spreker sluit zich aan bij het standpunt van Staatssecretaris De Jong, dat ontruiming van bepaalde stukken de meest oneervolle aftocht zou zijn. Hij stelt, dat het of een goede zaak betreft, waarvoor Nederland troepen gezonden heeft of een slechte zaak, maar dan is elke militair die sneuvelt te veel.

Minister *Visser* zegt, dat Staatssecretaris Calmeyer en hij gevoelsmatig verschillen met het standpunt van Staatssecretaris De Jong. Het staat vast, dat de militaire chefs de afgelegen garnizoenen geen kans geven bij een grotere aanval. Het is duidelijk, dat de militaire deskundigen de situatie somber inzien en dat een politieke oplossing moet worden gevonden. De ontwikkeling rond Nieuw-Guinea is sneller in ongunstige richting gegaan dan men had verwacht.

Minister *Zijlstra* herinnert eraan, dat twee maanden geleden na de ontvangst van het Russische oorlogsmaterieel een herbeoordeling van de situatie nodig was. Toen heeft Staatssecretaris De Jong de Raad gezegd, dat potentieel de militaire situatie uiterst moeilijk was geworden. Thans zegt Minister Visser, dat buitenposten niet te houden zijn, als Indonesië bijv. grote aantallen parachutisten zou neerlaten, hetgeen blijkbaar niet te voorkomen is. De grote vraag is nu of men zal afwachten of de grote aanval komt. Dan staat de Regering voor de vraag

of zij niet Nederlandse militairen opoffert zonder een gunstig resultaat hiervan te verwachten.

Minister *De Pous* wijst erop, dat met verschillende initiatieven niets bereikt is, niet voor handhaving van de internationale rechtsorde en niet voor de eer van Nederland; aangezien ook voor spreker een mensenleven zeer zwaar weegt, vraagt hij zich af of men niet moet besluiten zoals de Minister-President aangaf om Oe Thant te volgen.

Minister *Toxopeus* meent, dat wat Minister Visser voorstelt een methode is voor beëindiging van de militaire strijd, die langzamerhand is ontbrand, maar bij concentratie op Biak zou men ook snel gedwongen kunnen zijn dit eiland te verlaten. Spreker deelt daarom het standpunt van Staatssecretaris De Jong. Als Nederland de militairen gaat terugtrekken, is het eind van het bestuur van Nieuw-Guinea in zicht. Dan kan de zaak beter voor de Veiligheidsraad worden gebracht, zodat de Nederlandse Regering gelegenheid heeft voor het wereldforum te zeggen hoe zij bedrogen is. Spreker meent echter, dat de Ministerraad niet zo ver is, nl. dat Nederland zich tot de Veiligheidsraad zal wenden. Men zal dan ook niet nu al moeten besluiten tot wat Minister Visser voorstelt.

De *Minister-President* wijst op de plicht die Nederland heeft tegenover de Papoeabevolking. Hij meent ook, dat het onjuist is om militaire strijd tegen een overmacht langdurig vol te houden, maar ook komt vraag naar voren waarom de Regering tot uitgebreider militaire maatregelen is overgegaan.

De Ministers *Zijlstra* en *De Pous* antwoorden, dat hiertoe is overgegaan in de hoop op een politieke oplossing van het geschil.

Minister *Klompé* noemt de verschillende belangen, die hierbij in het spel zijn. Er is in de eerste plaats het belang van de papoeabevolking. In de tweede plaats dient de Regering ernaar te streven, dat geen of slechts weinig militairen sneuvelen. In de derde plaats zal men moeten trachten te bereiken, dat de internationale rechtsorde niet met voeten wordt getreden. Spreekster meent, dat men het in de Raad eens is, dat de VN zo sterk mogelijk erbij betrokken moet worden om het eerste belang (de Papoeabevolking) te dienen. Als er militaire slachtoffers vallen, is het niet juist, dat dit voor niets is geweest. Nederland heeft ook de taak, dat niet eenzelfde situatie als in Congo ontstaat. Het is voorts mogelijk, dat Indonesië een militaire aanval doet, waarbij de Nederlandse verdedigers van het strijdtoneel zich moeten overgeven. Dan zal Nederland een beroep op de VN moeten doen en als deze niet ingrijpt zal Nederland moeten capituleren.

Minister *Visser* zegt ter toelichting, dat hij de mening van de militaire chefs heeft gegeven. Zijn eigen conclusie heeft hij nog niet medegedeeld.

Minister *Toxopeus* deelt het standpunt van Minister Luns, dat het een goede zaak is, waarvoor Nederland opkomt.

Minister *De Pous* is het wat de instructie aan de Ambassadeur Van Roijen betreft eens met Minister Klompé, dat het erom gaat de VN er zo sterk mogelijk bij te betrekken. Als Nederland zich tot de Veiligheidsraad wendt, is onze eigen manoeuvreermogelijkheid klein geworden. Dan zou men de vaststelling van demarkatielijnen kunnen verwachten, waardoor Nederland niets meer te vertellen heeft. Ten aanzien van het zelfbeschikkingsrecht bestond in de Ministerraad van de vorige dag de indruk, dat dit bij de onderhandelingen was afgewezen, maar thans blijkt, dat dit niet juist is; het ging over de uitoefening van het zelfbeschikkingsrecht. Daarover vraagt spreker zich af of het niet mogelijk is, dat de wijze en de regeling ervan plaats heeft door organen van de VN.

De *Minister-President* begrijpt, dat minister De Pous de zaak van het zelfbeschikkingsrecht geheel aan de VN wil overlaten.

Minister *Toxopeus* ziet, dat men bij de onderhandelingen is teruggekomen op punt 4 van het plan-Bunker. De houding van Indonesië is zodanig, dat wat er ook in Amerika besproken wordt, het komt erop neer dat er niets uitkomt.

Minister *Zijlstra* kan zich met de instructie inzake de termijnen wel verenigen, maar zou liever aan Dr. Van Roijen iets meer ruimte laten door te stellen, dat de Regering hierbij

denkt aan de formule, die Oe Thant aan Subandrio heeft genoemd.

Minister *Luns* merkt op, dat Dr. Van Roijen enige latitude heeft gevraagd. De vorige dag heeft de Ambassadeur door de telefoon opgeworpen om aan Dr. Subandrio te zeggen: 'En als de termijn eens veel korter zou worden gemaakt?' Spreker is echter van oordeel, dat men dit niet moet doen.

Minister *Toxopeus* zou de vaststelling van de overdrachtstermijn niet aan Dr. Van Roijen willen overlaten.

De *Minister-President* is van oordeel, dat de nadruk kan worden gelegd op wat Oe Thant heeft gezegd, nl. dat de soevereiniteitsoverdracht aan Indonesië zou kunnen plaats vinden, nadat er gedurende een jaar VN-bestuur is geweest; 'als ik (Oe Thant) het tijdens die periode verantwoord acht deze in te korten, dan doe ik dat.'

De *Raad* stemt hiermede in.

Minister *Zijlstra* merkt ten aanzien van het tweede punt (zelfbeschikking) op, dat de eerste berichten de bewindslieden hebben verrast, omdat Indonesië zo soepel leek. Spreker stelt de vraag of ook in deze kwestie de verantwoordelijkheid niet meer op de VN gelegd moet worden.

De *Minister-President* merkt op, dat Dr. Van Roijen van de Indonesiërs in ruil voor concessies ten aanzien van de termijnen een zo aanvaardbaar mogelijke regeling van het zelfbeschikkingsrecht wilde bereiken.

Minister *Zijlstra* begrijpt, dat Dr. Van Roijen dan de Amerikaanse onderhandelaar Bunker laat vallen.

De *Minister-President* vindt de regeling van de uitoefening van het zelfbeschikkingsrecht ook belangrijker dan de termijnen. Zijns inziens moet duidelijk zijn, dat het externe zelfbeschikkingsrecht goed is geregeld en dat ten aanzien van de voorbereiding, uitvoering en controle hiervan adequate garantie worden gegeven.

Minister *Zijlstra* merkt op, dat de verantwoordelijkheid hiervoor bij de VN zal moeten berusten.

Minister *Toxopeus* stelt de vraag of wat Minister *Zijlstra* nu suggereert niet hetzelfde is als het alternatief in de brief van Staatssecretaris Bot om de gehele zaak in handen van de VN te geven.

Minister *Zijlstra* heeft niet het oog op de reddeloze situatie, waarop in de brief van Mr. Bot werd gedoeld, maar hij ziet dit als onderdeel van de onderhandelingen.

Minister *De Pous* meent ook, dat hoe ook de zaak wordt geregeld de mogelijkheden voor het zelfbeschikkingsrecht toch in handen zullen liggen van de Secretaris-Generaal van de VN.

Minister *Luns* merkt op, dat dit zo is tenzij de zaak in het verdrag wordt vastgelegd. Spreker stelt voor, dat hij aan Dr. Van Roijen ten aanzien van de zelfbeschikking de instructie geeft, dat naast het externe zelfbeschikkingsrecht bereikt moet worden een adequate aanwezigheid van de VN op Nieuw-Guinea tot aan het moment van de uitoefening van het zelfbeschikkingsrecht, terwijl voorts de organisatie en toezicht op deze uitoefening alsmede de uitvoering van de beslissing der bevolking door de VN moet gebeuren.

Minister *Zijlstra* zou in het midden willen laten hoe het externe zelfbeschikkingsrecht wordt uitgeoefend, indien thans wordt vastgehouden aan adequaat toezicht door de VN. Er dreigt anders, dat direct na deze bespreking in de Ministerraad het Nederlandse standpunt opnieuw onder de loep moet worden genomen.

Minister *De Pous* acht het ook beter nu al aan Dr. Van Roijen mee te delen, waartoe het Kabinet anders maandag bereid zal moeten zijn.

Minister *Klompé* meent, dat Minister *Zijlstra* door zijn amendement een essentieel deel van het plan-Bunker laat vallen.

De *Minister-President* stelt na enige verdere discussie voor akkoord te gaan met de tekst voor de instructie die Minister *Luns* heeft voorgelezen. De *Raad* besluit aldus; de Ministers

Van Aartsen, De Pous en Zijlstra leggen zich hierbij neer.

De *Minister-President* heeft (terwijl Minister Luns het telegram aan de Ambassadeur Van Roijen opgeeft) een telefoongesprek met Minister Cals gevraagd, die echter in Southampton niet aan wal kon komen. Minister *Luns* zal Minister Marijnen telefonisch inlichten.

Minister *Luns* deelt in de avondvergadering mede, dat de Amerikaanse diplomaat Bunker de vorige dag nog twee maal met Subandrio heeft gesproken teneinde te trachten hem te weerhouden de onderhandelingen af te breken. Thans is medegedeeld, dat Subandrio besloten heeft om tot dinsdagavond in Amerika te blijven.

Minister *Luns* heeft een ontwerp ontvangen voor een telegram waarin de Koningin een beroep op President Kennedy doet. Minister *Klompé* vraagt zich af of nu al het tijdstip voor een dergelijk beroep is aangebroken en of het niet beter is, dat eerst de *Minister-President* een beroep doet. De *Minister-President* is van oordeel, dat het nu wel het gunstige ogenblik hiervoor is. Minister *Zijlstra* twijfelt ook of nu het goede moment is. De *Raad* komt tot de conclusie, dat een beslissing hierover beter over enkele dagen genomen kan worden.

De *Minister-President* brengt vervolgens het vraagstuk van de evacuatie in bespreking. Minister *Toxopeus* herinnert eraan, dat de *Raad* indertijd heeft besloten om de financiële belemmering tegen evacuatie van vrouwen en kinderen op te heffen, waaraan toen is toegevoegd, dat dit op rustige wijze zou moeten geschieden. Gouverneur Platteel verwachtte, dat er een ruim gebruik van zou worden gemaakt. Uit de kranten blijkt nu, dat mevrouw Platteel en mevrouw Reeser (de echtgenote van de militaire commandant) als eersten naar Nederland zouden vertrekken. Bij telefonische informatie bleek aan Staatssecretaris Bot, dat Gouverneur Platteel van oordeel was, dat deze evacuatie geanimeerd moest worden, aangezien de vrouwen anders helemaal niet vertrekken willen. Het is nader ook gebleken, dat de Gouverneur de instructies terzake heel anders heeft uitgevoerd dan hem in de telegrammen was gezegd. Spreker heeft met Staatssecretaris Bot aan de Gouverneur gezegd, dat hij moest tegenspreken dat zijn vrouw de eerste zou zijn, die van Nieuw-Guinea weggaat. Dr. Platteel heeft er toch een soort gedwongen evacuatie van gemaakt. Mr. Boot van de Algemene Rooms-Katholieke Ambtenarenvereniging heeft gevraagd wat voor faciliteiten de betrokkenen zullen krijgen, maar dat is de bedoeling niet van het wegnemen van financiële belemmeringen. Spreker vreest, dat door de handelswijze van de Gouverneur men ook scheidingstoelagen zal vragen.

Minister *Luns* ergert het, dat aanvankelijk is gezegd, dat alle vrouwen en kinderen van Nieuw-Guinea wegwilden en dat de Gouverneur thans zegt, dat geen vrouw of kind evacueert als het gouvernement er niet op aandringt. Spreker stelt de vraag aan minister *Toxopeus* of deze aan de Gouverneur kan zeggen, dat nu de Amerikaanse Regering heeft toegezegd, dat er binnen twee dagen Amerikaanse vliegtuigen en binnen vijf dagen Amerikaanse schepen voor evacuatie kunnen zijn op de Nederlanders geen aandrang moet worden uitgeoefend, dat vrouwen en kinderen geëvacueerd worden. Minister *Toxopeus* is bereid een uittreksel uit de mededelingen waarop Minister Luns doelt vertrouwelijk aan de Gouverneur over te brengen, maar hij acht het niet mogelijk de evacuatie geheel terug te drukken. Minister *Klompé* heeft een bericht uit Hollandia ontvangen dat men niet weet waar men aan toe is. De *Minister-President* concludeert, dat in de instructie aan Gouverneur Platteel duidelijk was, dat rustig moest worden opgetreden, maar men krijgt nu de indruk, dat door het bericht inzake de evacuatie van de beide echtgenoten wel bewust een paniekstemming wordt gekweekt. Minister *Visser* stelt de vraag of het niet verstandig is, als iemand uit Nederland met het oog op deze evacuatiekwesitie naar Nieuw-Guinea gaat. Minister *Klompé* zegt, dat tot nu toe is gebleken, dat de meeste vrouwen en kinderen die hierheen komen nog nooit in Nederland zijn geweest. Staatssecretaris *De Jong* zegt omtrent de vraag of evacuatie van vrouwen en kinderen al of niet geanimeerd moet worden, dat de betrokkenen op het ogenblik niet zelf precies de situatie kunnen beoordelen. De dreiging door Indonesië is niet te verontachtzamen. Hij meent, dat de tijd gekomen is van verplichte evacuatie van Nederlandse vrouwen en kinderen van de Zuidkust van Nieuw-Guinea.

Staatssecretaris *Calmeyer* meent ook, dat het niet juist is aan de mensen zelf over te laten te beoordelen of evacuatie van vrouwen en kinderen nodig is.

Minister *Zijlstra* onderscheidt bij de evacuatie twee zaken nl. enerzijds de evacuatie van vrouwen en kinderen uit bedreigde gebieden naar andere streken van Nieuw-Guinea (waarmee spreker het eens is) en anderzijds evacuatie van Nieuw-Guinea naar Nederland. Staatssecretaris *De Jong* zegt, dat in de praktijk beide soorten evacuatie op hetzelfde neerkomen. Minister *Luns* zou niet willen opdragen, dat vrouwen en kinderen geëvacueerd moeten worden. Als deze willen evacueren, zijn zij daarin vrij, terwijl in een noodsituatie samen met de Amerikaanse hulp geëvacueerd zou kunnen worden. Minister *Visser* wil toch het formele voorstel doen om de beslissing inzake evacuatie niet aan de betrokkenen over te laten. Minister *Toxopeus* zegt, dat de meeste vrouwen en kinderen al van de Zuidkust weg zijn. De *Minister-President* meent, dat men het beste kan vasthouden aan de vrijwilligheid; na het weekend zal met Staatssecretaris Bot bekeken kunnen worden of hij naar Nieuw-Guinea zal gaan. De *Raad* verklaart zich hiermede akkoord.

Besloten wordt, dat Minister Klompé de probleemstelling inzake het opvangen van Nederlanders uit Nieuw-Guinea aan de werkgroep zal geven, waartoe deze op maandagmorgen bijeen geroepen zal worden.

De *Minister-President* ziet voor de bijeenkomst van de Kamercommissie als algemene gedragslijn, dat de Regering het plan-Bunker heeft aanvaard, dat zij tijdens deze onderhandelingen voortdurend in contact staat met Dr. Van Roijen, die een ruime instructie heeft en dat twee punten op het ogenblik actueel zijn, nl. de termijn voor de bestuursoverdracht en de uitoefening van het externe zelfbeschikkingsrecht. Voorts is van belang, dat van de Amerikaanse Regering geen enkele steun kan worden verwacht bij een Indonesische aanval, afgezien van hulp bij evacuatie.

Minister *Toxopeus* verwacht, dat men in de Kamercommissie concreet zal vragen hoe het staat met de evacuatie, met de voorziening voor het overheidsperoneel en de instructies aan Gouverneur Platteel. Spreker zou de houding van de Gouverneur niet uit de doeken willen doen.

Minister *Luns* is het ermede eens, dat iets aangegeven moet worden omtrent de evacuatiehulp. Gezegd zou kunnen worden, dat de Regering de verzekering kan geven, dat met een westerse mogendheid contact hierover bestaat, maar dat de Regering niets daaromtrent kan zeggen.

Minister *Toxopeus* meent voorts, dat iets over de evacuatiemogelijkheid met vliegtuigen, alsmede over de kosten hiervan gezegd kan worden. Hieraan kan worden toegevoegd, dat de Regering hiervoor een ambtelijke commissie heeft ingesteld. Minister *Zijlstra* zou hieromtrent duidelijk willen stellen, dat iemand, die van Nieuw-Guinea weg wil kan vertrekken en dat voor transport gezorgd is, waarbij voor overheidsfunctionarissen een regeling geldt alsof hun verlof aan de beurt was.

Minister *Toxopeus* merkt op, dat nog niet alle gegevens omtrent de evacuatie hier bekend zijn. Aan de Gouverneur is telegrafisch gevraagd wat hij bedoelt met de terzake te treffen maatregelen.

De *Minister-President* stelt voor, dat de betrokken bewindslieden nog voor de vergadering van de Kamercommissies bij elkaar komen om de verdediging van het regeringsstandpunt nader te bespreken. De *Raad* verklaart zich hiermede akkoord.

- - -